

140

१(A-C)

अथ

१४०

९

- (A) सर्वकङ्कुषाव्याख्या / 1) Sarva kan/kasha
vyakhya
- (B) शीघ्रबोधः / 2) Shighra bodha
- (C) लघुचिन्तामणिः / Laghu chintamani

140 ✓

9 (B)

140/10 श्रीगणेशाय
नमः

स्था ॥ ननु स्वगोप्रादृश्यते नारी विवाहात्सप्तमे पदे इत्युक्ते विवाहो मसस पधादेरासुरा
सुरादिविवाहोपि सत्यात् ॥ तत्रापि गोत्रसापिड्यं यो निर्वृतिः स्यात् ॥ अत्र गोत्रपदे सा
पिड्यस्यायुषस्तत्क्षणं ॥ गोत्ररिक्थे जनपितुर्न भजेद्विभक्तं सुतं ॥ गोत्ररिक्थानुगं
पिडाव्ययेति दत्तं स्वधेति मनुवाक्ये उत्तराद्वेपदार्शितियुक्ते ॥ अन्यथा समवरत्वस्या
प्यनिवर्त्यापत्तेरिति चेन्न प्रत्तानां भर्तृसापिड्यमिति प्रागुक्तं चेन्न पूर्वोत्तरागसहितं
न रूपविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वेऽतः तत्र सकलात्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्त
कत्वे प्राप्ते सप्तमे पदे इत्यनेन तदतोत्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वं बोध्यते ॥
कत्वं प्राप्तसप्तमे पदे इत्यनेन तदतोत्तरागसहितविवाहस्यैव तन्निवर्तकत्वं बो
ध्यते स्था ॥ ननु स्वगोप्रादृश्यते नारी विवाहात्सप्तमे पदे इत्युक्ते विवाहो मसस
पधादेरासुरासुरादिविवाहोपि सत्यात् ॥ तत्रापि गोत्रसापिड्यं यो निर्वृतिः
स्यात् ॥ अत्र गोत्रपदं सापिड्यं स्याद्युषस्तत्क्षणं ॥ गोत्ररिक्थे जनपितुर्न भजेद्वि

सप्तमः नान्वीरः प्रधानरसः ॥ मृगादिभिरंगवान्विजयेते पूर्णपुनर्वर्णना ॥ इदं प्रसू
 गमाद्युपायविशये श्रद्धावसाहः पुलेधन्यो मायकृतिर्वयं च कृतिनः न तस्मिन् संसीते
 नात् ॥ ८ ॥ इहानयमुत्वेनैव सर्वं व्याख्यायेते मया ॥ नामुलं लिख्यते किं चिन्नानपेक्षे
 तमुच्यते ॥ ९ ॥ अत्र सप्तगवामाद्यकृतिः काव्यं येश सैर्ये कृते व्यवहारनिदेशिवते रक्षितये
 सद्यपरनिर्वृतये कातां समितितयोपदेशयुजे इत्यालंकारिकवचनप्राप्तात्तत्काव्यस्या
 नेकश्रेयः ॥ साधनतां काव्यालापांश्च नर्जयदिति निषेधस्यासत्काव्यविषयतां च पश्यन्
 शिशुपालवधारणमाहाकाव्यं चिन्मिर्षुश्चिकीर्षितायां विघ्नपरिसमाप्तिसंप्रदायानि
 छेदकज्ञानफलसाधनत्वादाशीर्नमस्त्रिपावस्तु निर्देशीनात्तत्तुल्यमिस्याशीराद्यन्यतम
 स्य प्रबंधमुखलक्षणेन त्वज्जिकाव्यफलं शिशुपालवधबीजभूतसप्तगवतः श्रीकृष्णस्य नार

ददर्शरूपं वस्त्राद्यौ श्रीशब्दप्रयोगपूर्वकं निर्दिशन्नुद्योमुत्क्षीपति ॥ अयमिति ॥ अत्राद्यौ श्रीशब्दप्र
 योगाद्वर्णगंगादिशुद्धिरयुञ्जः ॥ तदुक्तं हि वतावाचकाशब्दायेचमद्रिवाचकाः ॥ ते सर्वे
 नैव विनित्यासुर्लिपीतो गणतोपीवेति ॥ श्रीपोलक्ष्म्याः पतिः ऐतवक्रुकिणीरूपाया श्री
 यासमेत इति सुचितं ॥ राघवे मवसिता रुक्मीणी कृष्णजन्मनीति पुराणान् ॥ जगन्नि
 वासः जगतामाधारः बुद्धिस्थारितं भुवण इति भावः तथापि जगत्सो ब्रह्मासितुं दुष्टमि
 ग्रहशिवानुग्रहाल्योशाशितुं नियंतुमित्यर्थः श्रीमत्तिलक्ष्मीयुक्ते वसुदेवरूपीनः कस्यपि
 स्य वेस्मनि पसन् कृष्णरूपेन ॥ तिष्ठन् हरिर्विष्णुरंबरादवतरंतमापतंतं इदं संदेशक्यनार्थ
 मिति भावः हिरनस्य श्रीयः पतिः श्रीमत्तिशाशितुं जगज्जगन्निवासो वसुदेव सप्रनि ॥
 वसन् ददर्शिवतरंतमंबराद्विरण्यगर्भागमुवं मुनिं हरीः ॥ १० ॥ गर्भो वलाब्रं स्यात्तत्र भवत्वात्
 शांगमुवं तन् जंजयवातस्यागादवयेनारव्याद्भवतीति ॥ हिरण्यगर्भागभूततमुनी नारदमिश्रेयः

२
 उत्सगान्तरद्वयेष्टौ गुह्यस्वजापते रिभाषात् ॥ कथानिदितिशेषः अशल्पीयशिवसुदेवस
 प्रनिसकलजगताम्रयतयामहिंशो हरेराधेयत्वव्यनाधीरुप्रमेदा ॥ यालंकारः तदुक्तं जा
 धाराध्ययधेययोरात्रूप्यामावोधिकोमतइति ॥ जगन्नीनासस्यजगदेकनिवाचितमिति नि
 रोधः ॥ तथातकारसकादेशः केवलमस्यासक्तवृत्त्याजगज्जगदितिसकलजनेन दयसादृश
 ज्ञेयवृत्त्यनुप्रासनेद्यौशब्दालंकारौतेषां चान्यान्यनैरपेक्षणैरसमावेशात्तिलतं ॥ तुल्यत्वस्य
 हिः सर्गेस्मिन्नेशस्यवृत्तौ जतौ तुपेशस्य मुदिनितजगानितिलक्षणात् ॥ १॥ विद्यानिजनेनि
 स्मयादीहितुं प्रवृत्तमिहाह ॥ अनियमानाकुरूपस्य सोनुरूपसारधीर्यस्य सोनुरूपसारधेहेः
 सुर्यस्य गते गतिः भावेकः तिरश्चीनं तीकुभूतं भाविनिभाषां चरेद्दिगुस्त्रियामिति तां कुरुशब्दा
 दनसं संतात्तातिपदिका स्तार्ये किप्रसयः हनिभूजोगे रूर्ध्वज्वलने रूर्ध्वस्फुरणं प्रसिद्धं रदंतु
 सर्वतो निसारिधामजाधः पतंति किमेतदिति सूर्याग्निनिलक्षणाप्रदृष्टपूर्वमिदं धाम किमात्म

140
 (A)

140
 9(A)

श्रीगणेशाय नमः ॥ सदाशिवाय नमः ॥ नमो नमो गणेशाय सरस्वत्यै शिवाय च ॥ जनुरोऽनुजे
 शाय गुरवे मतिवर्द्धिने ॥ १ ॥ राधिवरदलश्याममिदं शानंददलं ॥ वृंदाजनमंदारवंदेहयदुनं
 रणं ॥ २ ॥ इतोचलेनेधरनितलमुन्नय्यपातालवेत्तिषुधृतादिवराहलिलं ॥ उल्लंघनोत्कण्ठ
 कनाधरगीयमनिक्रिप्रवदानमिभराजमुखं नमामि ॥ ३ ॥ शारदाशारदं भोजवदनावदनां बुंजे
 सर्वदा सर्वदा स्मादं सन्निधिं सन्निधिं क्रियां ॥ ४ ॥ वाणीकानमुजीमजीगुणदवासासिञ्चन
 प्यासकिंमंतस्तं त्रमरं स्तपन्नगद्याविगुं प्रेषुयाजगदितं ॥ वाचामाकलयद्दहस्यमखिलं यथाक्षी
 पास्फुरां लोके भूयदुपलभेव विदुषां सो ज न्यजन्य यशः ॥ ५ ॥ मल्लीनाथकविः सोयं महोपाध्याय
 शब्दभाक् ॥ विधत्ते मायकां व्यस्य व्यासर्वं कषाभिधां ॥ ६ ॥ येशकार्यपरिसिणप्रणयिनोये
 वागुणालंक्रियासिद्ध्या कौतुकिनो निहर्तुमनसो ये च धरेरध्वगाः ॥ ७ ॥ सुभद्रावतरंगितेरसमुधा
 सिंधौ निमज्जंति ये तेषां मेव हते करोति निवृत्तिं मायस्य सर्वं कषा ॥ ८ ॥ कान्येस्मिन्नुदुनं देव

रोचं नारदवरत्नमिप्रायतेति उल्लिङ्गनिर्वाहः क्रमात्सुर्वोक्त सामान्यविशेषज्ञानक्रमेण लोच्यते
 दमुक्तं हरिस्तु सर्वं वेदेति तत्त्वं नारदस्य बोधिनारदं बुद्धवानित्यर्थः नारदस्य कर्म लेपी निपाते
 नेति रावेनाभिहितत्वा न द्वितीया तिङ्गयूपसंख्या न स्यो न स्यो पत्तय लिषामि स्य न धारि
 तं पुरातनतः शरीरीति निभाविता कृतिः ॥ निभं विभक्ता वयनं पुमानिति क्रमाद्मुनारद
 विसे बोधिसः ३ इति नानात् ॥ तथा ह नामनः ॥ निपातेनाभिहितकर्मणि न कर्म विभक्तिः ॥ परि
 गणनस्य प्रोविक्तत्वात् ॥ इति बध्यतेः कर्तरि लुङ् दीपजनबुधस्यादिना चिण् चिना लुगिति तस्य लु
 क्कअत्र विभाता कृतिर्निभक्ता वयनमिस्या कृतिविभावनान्न वयनभावनयोः पदार्थयोः विशेषान्न
 त्याशरीरीत्वं पुस्तान्धारणहेतुत्वेनोपन्यासास्यार्थहेतुत्वं काव्यलिङ्गमहंकारः ॥ हेतो वाक्यपदा
 र्थत्वे काव्यलिङ्गमुदाहृतमितिलक्षणात् ३ अथ सत्यमिः श्लोकैः मुनिं निशानश्चिन्तानित्यादिना
 विहराममुं नवान्सद्यः संभृत सत्तिलां अतिनीलानिति यावत् ॥ एतौ विपुलान्ययो धरानधो
 धो मेधाधः प्रदेसे स्थितमिति धराः उपर्युर्वर्यधः सामिधेरिति द्विर्भावः तद्योगाद्दीतीयया ॥ अमि

सर्वतस्तोः कार्याधिः उपर्यादिषु त्रिषु द्वितियां भेदितानां तेषु ततो नेत्रापि दृश्यतेति वचनात् ॥ समुठः
 पुंजीकृतः समुठः पुंजिते मुनेति विश्वः ॥ कर्पूरस्य परागः चूर्णतद्वत्पांडुरं अतएव स्रणं मेघसमिपा
 वस्थानं स्तेने असंत संयोगे द्वितिया ॥ दृग्गेषु तां नोत्सवेषु निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सव
 यो स्रणयुसु भयत्राप्यमरः ३ स्तिष्ठा उपरिधृता गजेदं स्य न नानधो धो हतः प्रयोधरान्समूहं दृष्ट्वा
 ए परागपांडुरं स्रणो स्रणो स्तिष्ठा गजेदं कृतिना स्फुरोपमं भूतिशितं न शंभूना ४ कृतिश्चर्मयेन तेन
 अजीनचर्म कृतिस्त्रीसमराः भूत्या भस्मना शिवस्तेन भूतिर्भस्मनिसंपदिसमरः ॥ शंभूना स्फुर्यु
 पमासादृश्यं यस्य तं स्फुरोपमं शंभूपममित्यर्थः ॥ सापेक्षत्वेपि गमकत्वात् समासः ॥ सादृश्यपयोयः
 योरेव लोपमाशब्दयोरेव लोपमाभ्यामिति निषेधात् सादृश्यवाचि च द्वितीयस्याहुः केचिदिमं श्लोकं
 च यत्तिषामिसतः प्राक्किल रिक्ता व्याचक्षते तेषां पुस्तान्धारणात् प्राक्कृतेजः पुंजमात्रस्य शंभो
 पमौचित्यं ४ तथानमिति पुनः किंविधं जांमोरुहवे सरयूतीः पयस्किंजल्कप्रभाः पिरागादित्यर्थः ॥
 ह्रीं पूजयाः तथानं स्वयंतु शरच्चंद्रमंरीचिरोचिषंधवलरुचिर्वर्णमित्यर्थः अतएव निपातेन परिना

क्षित्तादित्यकासतंद्राप्यमोनेयकालेः शतरीनाभ्यस्ताछतुरित्तिनुमाभावः । अक्षित्यादेवः
 षडित्यभ्यस्तसंज्ञा ६ अजस्रमिति ॥ पुनः किंचिदंजस्रं प्राचुर्येण आस्फालितात्तादृक्ता
 सौख्यपरिहार्यमगुष्टेन तं त्रिताडवं प्रसिद्धं । तेषां बलकीगुणानां वीणातं चूनां क्षतेन स
 चर्वणेन उज्ज्वलैरंगुष्टनखांशुभिः भिन्नयामिस्त्रयात्तद्वागरक्तयेत्यर्थः । अतएव पुरः पु
 रोभागे प्रवालैः विभुमैः मुक्ताफलकुमः पुंसि प्रवालं पुनः पुंसि समरः । पूरितार्द्धये स्त्रि
 तया अक्षस्फटिकानां मालयाजपमालयेत्यर्थः । तथा प्रसिद्धस्फटिकाक्षमालाभिधाना
 त्त्विमांस्तस्मात्समानं भासेः शत्रुप्रत्ययः । अत्र नखांशुभिर्नयेति स्वगुणसागेनान्यस्य गुणस्त्रि
 कारलक्षणः तदुक्तं । तदुणः स्वगुणसाजाजस्रमास्फालितबलकीगुणः सतो ज्वलांगुष्टन
 खांशुभिर्नया ॥ पुरः प्रवालैरिव पूरितार्द्धया विभोतमक्षस्फटिकाक्षमालया ९ गाहन्यो
 ल्लुष्टगुणाहरमितिलक्षणात् । तदुल्लापितान्येयं प्रवालपूरितोर्द्धत्वादस्यैव नयोरेगां गिमा

नेन संस्कारः ८ रण्डिरिति । पुनः किंचिदं नभस्त्वतो वायोराद्यदनया आद्याते नवयगसंकीर्णर
 गनिः । ध्वननिः अनुरणनात्तनोद्यमनिरित्यर्थः । सुसारब्धमनुवर्णने स्वर इति लक्षणात् ॥
 तदुक्तं गितरत्नाकरे । श्रुत्यनंतरं नावियः शब्देनुरणनात्स्वरः स्वरौ द्वाविनीभिस्तं त्रीभिरित्यर्थः ।
 स्वतो रंजयति श्रोतचित्तं स स्वर उच्यतेति । श्रुतिर्नाम स्वरारंभकावयवः शब्दविशेषः तदुक्तं ।
 प्रथमः श्रवणाच्छब्दः श्रूयते ह्रस्वमात्रकः । सा श्रुतिः परिनिक्षेपास्वरावयवलक्षणैरिति । नि
 भिन्नानि प्रतितियत संख्यायावस्थितानि श्रुतीनां मंडलानि समुहायेषां तैर्विभिन्नश्रुति
 मंडलैः श्रुतिसंख्या नियमे उक्तिलः । चतुश्चतुश्चतुश्चैव षड्मध्यमपचमाः । देदे निषादगांधारौ
 त्रिस्त्रिदृषभधैवतानिति । स्वराः षड्गादयः संज्ञोक्तलक्षण्यः तदुक्तं । श्रुतिभ्यः स्युः स्वराः
 षड्दुर्षभगांधारमध्यमाः । पंचमो धैवतः श्वातनिषाद इति संज्ञते । इति । तेषां संज्ञा स रणभि
 राद्यदनयानभस्वतः पृथग्विभिन्नश्रुतिमंडलैस्वरैः ॥ स्फुटीभवद्भूषणविशेषमूर्च्छनामवेक्षमा
 णमठतिसुहृद्भूः ॥ १० ॥ रीगमपधनितितैः स्वरैः स्फुटीभवं सोग्रामविशेषाणां षड्गाद्यप

६

नामकानां स्वरसंघातप्रेषानां त्रयाणां मूर्च्छना स्वरारोहवरोहक्रमभेदाय स्यानां महत्तिनिजनीणां
 निष्ठापसोऽस्तु हतीतुवंरोस्तु कृतावतिमहेतोनासुस्थस्यासीस्वरस्वसास्तु नृचपीवैजयंती मुहु
 र्मुहुरवेष्टमानं तन्त्रियोजनाभेदलक्ष्यमहिमोऽर्थैः पुरुषप्रयत्नमंतरेणैवाविसंवाहध्वनती
 तिकौतुकादनुसंधानमिष्टार्थः ॥ अत्रग्रामलक्षणं ॥ यथां नृदं बीनः सर्वेऽथेकीभूता भवंति ही ॥ त
 यास्वरणां संघोहग्रामस्य भिधीयते ॥ षड्ग्रामो भवेद्यौ मध्यमग्राम एव च ॥ गांधारग्राम इत्येत
 द्ग्रामत्रये मुदा हते ॥ नद्यावतो यजामुतो सुभद्रोग्राम कास्त्रयः ॥ षड्ग्राम मध्यमगांधारास्त्रयाणां
 जन्महेतुवदति ॥ मूर्च्छनालक्षणं च ॥ क्रमात्स्वरणां सप्तानां आरोहस्त्रावरोहणं ॥ मूर्च्छने स्वर
 तेषामेवं सप्तच सप्तच ॥ ग्रामत्रयापीप्रत्येकं सप्तसप्तच मूर्च्छना इत्येक निराति मूर्च्छना भवंति
 तन्नामानि सप्तमानपेक्षीत इत्यभिप्रतिज्ञा भंगन्यानातिरयं त इति सर्वमवदातं पुंयापारमंत्रे
 ण स्वरयात्रिर्वा बोक्ता कोपी लोकाति कीतो यो शित्यसौ ह्वाति शयो विजायाः प्रतियत्ते तेन स
 ठ न भस्वतः प्रसिद्धा राय स्यान्नेदेनाध्यवसितत्वात् तुलातिशयोक्तिरलंकारः ॥ सा च महत्ताः ॥

६

तैश्चैर्हिरण्यविकारो हि रन्मयीं दीनादिनायमटियल्लोपनिपातहो ॥ साया सउवीचतस्याचुर्वी
 रताः रूपः ॥ गुणलक्षणः ॥ कप्रत्ययः ॥ तासां वल्लीनां तं तुभिः तं तु कल्पैः सूक्ष्मावयवैः उपादनिगुणादिरण्य
 यैः कृतोपनीतं शोभार्थं रत्नितयज्ञसूत्रं स्वयं हि मशुभ्रं अतएव द्यनातेशरदितडितां विद्युतां
 गुणैरूपलक्ष्मीतं उच्चैरेको नोच्चैः उन्नतं धनमैयमिव स्वीतं ७ निसर्गति ॥ पुनः कीनिधं निस
 र्गत्य नानाभूतं लक्ष्मीनिचित्राणि उज्ज्वलानि भास्वराणि पद्माणि रोमाणि यस्य तेन लसन्त्यो वि
 सृष्टेः ॥ मृणावसंतेतदस्मिते अंगे वपुषि संगिना सत्तेव चारुणा च मूरुचर्मणा मृगत्य च कथेन द
 द्यस्तरनेन प्राव्यण्यास्तरने वर्णः परितो मकुशोदयो रसमरः ॥ इन्द्रवाहनं नागेंद्रमैरावणमिव
 हि हंगराजागरुहैरिवायतौ हिरण्यमो वरुह नक्षिते तुभिः ॥ कृतोपः वीतं हि मशुभ्रं मुच्चैर्धनं ध
 नांतेतडीतांगुणैरिवैः ७ निसर्गलक्ष्मीज्वलत्सूक्ष्मपद्मणालसद्विसृष्टे रसितांगसंगिना च
 कासतंचारुचर्मो रूचर्मणा कुथेन नागेंद्रमिवेन्द्रवाहनं ८ इन्द्रवाहनमिति स्वस्वामिभावमात्र
 स्वविनष्टतत्वात् नवाहनमाहितादिनसं यथाहना मनः ३ इन्द्रवाहनशब्देन आहितस्वस्या विव

सप्तचतारकाः ॥ १२ ॥ मस्तके च धनामान्य एषे हि न श्वनिर्द्धनम् ॥ हृदये सुखसंपत्तिः पादे पय्ये ट
नं सदा ॥ १४ ॥ इति नाम वा सफलम् ॥ मूले को मूल एष सप्तवटिकैः परिकीर्तिताः ॥ स्तंभेषु डाहुव
टिका स्वचिचैको दशा स्मृता ॥ १५ ॥ शाखायां च नवप्रोक्ता पत्रे प्रो
क्ता चतुर्दशः ॥ पुष्पोऽप्येक फले वेदा ॥ शिखायां च त्रयं स्मृतम् ॥ १६ ॥
मूलेनां शोहि मूलस्य संभेहानि धनक्षयः ॥ त्वचिभ्यां तुर्विनां श
श्व शाखायां मा ॥ त्वपि उनम् ॥ परिवारक्षयः पत्रे पुष्पे मेघौ च भूपते
फले राजा सिखायां स्यादस्य जीवे च वालकाः ॥ १७ ॥ इति मूल
रक्ष फलम् ॥ रेवत्यादि मृगांते च पा च
तिष्ठति चंद्रमा ॥ शुक्रस्तावद्वेदंधो

सन्मुखे दक्षिणे पिवा ॥ १८ ॥ प्राकृपश्चादुदितः शुक्रः पंचशतयने
शिशुः ॥ विपरिते तु रद्वत्वं तद्देवगुरोरपि ॥ १९ ॥ तृतीये दशमे
षष्ठे सदा सूर्यशुभावह ॥ प्रथमे दशमे षष्ठे तृतीये सप्तमे शशि
॥ १० ॥ शुक्ले पक्षे द्वितीया श्वपंचमो नवमो शुभः ॥ तारा शुभप्र
दा सर्वोत्तरे च सप्तवर्जिता ॥ १० ॥ यदि स्यात्सवलश्चंद्रस्तथा

रामः

२९

पिक्ले प्रादापिती ॥ तृतीया पंचमी तारा सप्तमी च तारां भवेत् ॥ ३ ॥ जन्मसंपत्तिपक्षे म
त्यरि साधको वधः ॥ मैत्राति मैत्र तारास्युत्रैराहत्यनचे वलि ॥ ४ ॥ जन्मभाद्राये दादोदि
नधिष्ठावधिक्रमात् ॥ नवमिस्तु हरेद्वा गंशो धनारा विनिर्दिष्टोत् ॥ ५ ॥ त्रयं च दशमे भो
मोराहुकेतुशानिः शुभः ॥ षष्ठे द्वितीये च चतुर्थे दशमे तु धः ॥ ६ ॥ द्वितीये पंचमे
जीवः सप्तमे नवमे शुभः ॥ विहाय शुक्रो दशमे षष्ठे च सप्तमे शुभः ॥ ७ ॥ एकदशे १८
हा सर्वे सर्वकार्येषु सोभनाः ॥ ग्रहाणां तोचरे जेयं फले विजै शुभा शुभम् ॥ ८ ॥ इति ग
रुजो चरफलम् ॥ दशम्या विधि कस्ते तु पक्षपूरौ हि चंद्रमा ॥ ततः परं क्षीराचंद्रो शुभे क
र्मणि वर्जयेत् ॥ ९ ॥ पुनर्वसुद्वयं क्षौरे श्रुति युग्मं करत्रयम् ॥ रेवती युगलं ज्येष्ठा मृगशीर्ष
श्वर द्योतो ॥ १० ॥ क्षौरे प्राराहत्या ज्यामवा मैत्रं च रोहिणी ॥ उत्तरा कृत्तिका वाराभा नुभोम
शने श्वरे ॥ ११ ॥ रिक्तो हया हमीष क्षौरे चंद्रक्षयो निशा ॥ संध्या विख्यादिगं गते भोजनो
तश्च गोमहे ॥ १२ ॥ इति नित्यक्षौरम् ॥ रेवती द्वितीये पुष्पे रोहिणी मृग मैत्रयोः ॥ श्वरो न
रशुक्रे सुराज्ञा स्यादविषे च नम् ॥ १३ ॥ इति राजाभिषेकम् ॥ चित्रा मृगानुराधा सुस्था त्वा
च श्वरा द्वये ॥ पुष्पे हस्ते च रोहिण्यां मसुन्या मुत्तरा त्रये ॥ १४ ॥ लग्ने स्थिरे राजयोगो लगे

सप्तम्योचरवर्वा रोधुधस्य प्रतिपदिने॥ संवर्तीस्वस्तदा योजो वर्जितव्यं सदा शुभे॥ ३३॥ इति सं
वर्तकयोगः॥ नन्दाशुके बुधे भद्राशने रिकता कुजे जया॥ गुरो पूर्याति पिजे या शुभयोशाः
शुभे शुभाः॥ ३४॥ इति सिद्धि योगः॥ नन्दाशुके सिते भद्रा सोमे च विजया तथा गुरो रि
काशने पूर्या कालयोगः प्रकीर्तिताः॥ ३५॥ इति कालयोगः॥ विष्कुंभप्रीतिरन्ना
पुष्पान् सोभाय शोभनस्तथा॥ प्रतिगशु सुकर्मा च धृतिः पुनस्तथैव च॥ ३६॥
गरोडा १२ दि१ ध्रुव १२ श्वे बव्या द्योतो १२ रु र्वा रास्तथा॥ वज्रसिद्धिः ॥ व्यतीपत १२ वरिया
न १२ परिवस्तथा॥ ३७॥ शिवसिद्धिः साध्यः शुभे १२ शुक्लाः १२ व्रंजाः १२ द्रो
थवै धृतिः १२॥ सप्तविंशतिराख्यातो नाम तुल्य फलप्रदाः॥ ३८॥ इति सप्तविं
शतियोगः॥ ववश्चवालवश्चैव ३ कोलव ३ स्तेतिल ४ स्तथाः॥ गरश्च ४ वशिजो
विष्कुं सप्तैतानि च राशि च॥ ३९॥ हस्तपक्षे चतुर्दश्यां प्राकृतिः पश्चिमे दले॥ च
तुष्पदं श्वना गस्या दमा वास्या दले द्वये॥ ४०॥ शुक्ले प्रतिपदा यज्य किं सुद्व प्रथमे
दले॥ स्थिरा रस्यैतानि च त्वारिकर्णानि च ज शुर्वधाः॥ ४१॥ शुक्ल प्रतिपदा ते च व

रामः

२३

शुक्ल	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	तिथयः	वारः	करा	भवा
पक्षः	कि	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	३०	एकदशै	चजे	यानि
करा	व	को	ग	वि	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	वा	को	वा	व	३०	रस्थिर	विभा	गत
पक्षः	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	तिथयः	वारः	करा	भवा
पक्षः	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	व	३०	तिथ्ये	तेदि	गुरी
ररा	को	वा	वि	वा	ते	वा	व	को	ग	वि	वा	ते	वा	वा	ना	३०	तिथ्ये	तेदि	गुरी

इति कररा विचारः॥ दस्रो १ जशो नलो ३ धाता चन्द्रो १४ श्रो १५ दिति १६ गुरुः १७ ॥ ४२॥
जो मश्व पितरो भगा ११ र्यम १२ दिवा करः १३ ॥ ४३॥ त्वळा १४ वायु १५ शक्रवन्ति १६ मेव १७
शक्रश्च १८ रिति १९ जले विन्धे २० विधिर्विहन्तु २१ वासवो २२ वररास्तथा २३ ॥ ४४॥
अजैकपादा २४ रुर्वुध २५ पुषेति २६ कचिता बुधैः २७ अष्टाविंशति संख्येयं नक्षत्राणां
मधी स्वराः १॥ ४५॥ श्रीः ६२ ॥ इति श्री काशनाथ स्वामी चार्यैः कृतो श्री द्वा
वोधे मुहूर्तप्रकरणम् ॥ समाप्तं ॥ द्वितीयम् ॥ २१॥ ६२॥ ६३॥ ६४॥ ६५॥

आषाढसंक्रमे दृष्टेयाधिश्वश्रावरो सुखं ॥ भाद्रपदवृषो रोगाः शुभं सर्वत्र चाश्विने ॥ २३ ॥ **इति सं**
क्रांतिफलम् ॥ अथ दक्षिणफलम् ॥ चैत्रस्य शुक्लपंचम्या पूर्ववायुधनागमः ॥ भाद्रपदरात्रयं मूलसंस्था
 नां जायते सदा ॥ २४ ॥ ज्येष्ठस्य शुक्लपंचम्या दक्षिणो यदि मास्तु मां मेव गर्जस्तदा भाद्रपदे तं मूलं गुरा
 द्वयम् ॥ २५ ॥ आषाढे शुक्लपंचम्या दक्षिणः पश्चिममास्तः ॥ तदा चतुर्गुरां मूलं धान्यानां कान्तिके भवेत् ॥
 ॥ २६ ॥ श्रावरो शुक्लपंचम्या दक्षिणो दिनाद्वयम् ॥ दक्षिणो पश्चिमे ज्ञेयं दुर्भिक्षं धान्यसंक्षयः ॥
 ॥ २७ ॥ **इति पंचमादक्षिणफलम् ॥** आषाढपूर्णिमायां च दक्षिणो वातिने ज्ञेयः ॥ अनादक्षिणं न्या
 शो जलं कूपेन दृश्यते ॥ २८ ॥ आषाढपूर्णिमायां तु वायव्ये यदि मास्तः ॥ मसका मूषका कीटा जा
 यते सलभास्तथा ॥ २९ ॥ आषाढपूर्णिमायां स्याद्दुर्गतिरयदि मास्तः ॥ धर्मशीलस्तदा लोकाधनधान्य
 ऽहं ऽहं ॥ ३० ॥ आषाढपूर्णिमायां चेद्दिशान्ते चातिमास्तः ॥ सुखिनो हितदा लोकागीतवाद्यैर्म
 होत्सवाः ॥ ३१ ॥ वरुणो रोवन्ति भीतिपश्चिमेन जलाभयम् ॥ अत्यत्र यदि वायुस्यात्सुर्भिक्षं
 जायते सदा ॥ ३२ ॥ सर्वमासे पूर्णिमायां भूमिके पोयदा भवेत् ॥ उल्कातारा वज्रपातः परिव्र
 षा शिशुर्ययोः ॥ ३३ ॥ धर्मकेतुशक्रचापं मरुतां वरुधातदा ॥ तदा सकलवस्तूनां जायते
 च मरुर्ध्वता ॥ ३४ ॥ **इति पूर्णिमाफलम् ॥** आषाढे शुक्लपक्षस्य द्वितीयायां नक्षत्रं ॥ यदि
 मेघस्तदा दृष्टिः श्रावरो यौयते ध्रुवम् ॥ ३५ ॥ तृतीयायां पूर्ववायुः पूर्वचयदिवारिदाः ॥

रामः

२५

नचमेघस्तदा भाद्रपदे वर्षेति विपुलं जलम् ॥ ३६ ॥ चतुर्थ्यां दक्षिणो वायुः मेघपूर्वचराच्छति ॥ प्राश्वि
 ने च तदमासे दक्षिर्भवति निश्चितं ॥ ३७ ॥ पंचम्यां उत्तरवायुः दृश्यते च यदा बुधैः ॥ तदा चका
 तिके मासे दक्षिर्भवति निश्चितं ॥ ३८ ॥ चतुर्थ्ये च दिवसे यदा वर्षति वारिदाः ॥ अतिदक्षिणं
 दुर्भिक्षं जायते नात्र संशयः ॥ ३९ ॥ दिनद्वये यदा वातो वाति दक्षिणपश्चिमे ॥ तदानश्यंति
 धान्यानि दुर्भिक्षं प्रजायते ॥ ४० ॥ तृतीयायां च पंचम्या वायुः पूर्वोत्तरे यदि ॥ तदा धान्यानि जा
 यंते सर्वकृत्ययुगोपमम् ॥ ४१ ॥ **इति आषाढशुक्लद्वितीयादिनचतुर्थ्यफलम् ॥** पोषे मूल
 भरहराणां चन्द्रचारेणार्णमिति ॥ आर्द्रादित्या विशाखांतं सूर्यचारेण वर्षति ॥ ४२ ॥ यदि
 तिष्ठति भौमस्य क्षेत्रे कोपि गरुस्तदा ॥ अरमा संतुष धान्यानां जायते च मरुर्ध्वता ॥ ४३ ॥ शु
 क्रे क्षेत्रे कुजे मासं द्वयं नूतं मरुर्ध्वता ॥ चंद्रे च दिननाथे च सर्वरोजोऽशुभं तदा ॥ ४४ ॥ शनो
 रालौ सर्वधान्यं मरुर्ध्वराजविग्रहम् ॥ बुधक्षेत्रे रवौ चंद्रे विरोधः सर्वभूमिजां ॥ ४५ ॥ उत्प
 त्तिस्तुषधान्यानां पंचमासं च जायते ॥ शुक्रक्षेत्रे बुधो तिष्ठेच्चंद्रक्षेत्रे भ्रजो सुतः ॥ ४६ ॥
 पाषराडानां भवेद्दक्षिः धान्यानां च मरुर्ध्वता ॥ रविक्षेत्रे भ्रजो पुत्रे पशूनां च मरुर्ध्वता ॥
 ॥ ४७ ॥ बुधक्षेत्रे शनौ चंद्रे ससधान्यं मरुर्ध्वता ॥ शुक्रक्षेत्रे शुक्रो भौमे कर्पासादि मरुर्ध्वता ॥ ४८

मोमत्रेशानोराहोतामोमोदीनामरुवता॥शानोक्षेत्रेशानोराहोसुभिर्क्षं चंद्रमास्करे॥७९॥पशु
नाशोधान्यवृद्धिगुडादीनामरुवता॥गुरुक्षेत्रेयदासंतिराहुभौमार्कभार्जवाः॥८०॥वरमा
संगुडकपोसंबतक्षीरमरुवता॥मंदक्षेत्रेयदासंतिमंदराहुवुधस्तथा॥८१॥चतुष्पदानां
नाशश्चद्विपदानानजायते॥भौमक्षेत्रेयदासंतिशुक्रभौमनिशाराः॥८२॥तदामुक्तापशू
नांचशोखस्यमरुवता॥भौमक्षेत्रेभागीवेवधात्यानांचमरुवता॥८३॥शानोक्षेत्रेच
द्रसर्ववस्त्राणांचमरुवता॥शुक्रभौमगुरुक्षेत्रेप्रजापीडाप्रजायते॥८४॥नरसिसमापो
जाफलमेतत्प्रकीर्तिता॥**इतिराशिश्चक्रयोगफलम्**॥चंद्रोदयेकुजक्षेत्रेनुवधात्यस्यवृद्ध
यः॥चंद्रोदयेभृगुक्षेत्रेस्वल्पवृद्धिचिदादिर्भूः॥८५॥प्रजापीडावुधक्षेत्रेसोमशुक्रोदयो
भवेत्॥चंद्रक्षेत्रेशुक्रचंद्रवुधानामुदयोयदा॥८६॥वरमासस्याचतुर्भिर्क्षंमतिवृद्धिश्चजा
यते॥उदितोचवुधक्षेत्रेयदिराहुशानेश्वरौ॥८७॥पशुक्षपप्रजापीडाधात्यानांचमरु
वता॥यदोदयेशानिक्षेत्रेभौमभास्करयोभवेत्॥८८॥वृत्तानांचतदावृद्धिगुडानारक्त
वाससाम्॥यदासमुदयंयांतिशानिक्षेत्रेनिश्वरः॥८९॥तदातराणांकाष्ठानांलोहानां
चमरुवता॥९०॥**इतिरहोदयफलम्**॥गुरुयदाविष्णवायांतदाधात्यमरुवता॥मंग

श्रीचोपाध २६ राम २६

सर्वधेनुश्वतामंचगोधूमारक्तचंदनम्॥चंद्रेशोखंचदानंचवल्लंचसिततंदुलं॥९१॥कुजे
वृषःप्रदातव्यारक्तवस्त्रंगुडौदनं॥वुधेकपूर्वकमुदंहरिद्वस्त्रस्त्रिरायकम्॥९२॥पीतवस्त्र
द्वयंजीवेरुदिराचराकानिच॥अश्वशुक्रोसितोदयाःशुक्रधात्यानियानिच॥९३॥
शानोतेलंतिलादेयाकृष्णागोर्लोहमुत्तमं॥राहोचमरुद्धिषाणोमावाश्वतिलसर्षपाः
॥९४॥अजामेघौचदातव्योकेतौचान्नचमिश्रितम्॥स्वर्गोविप्रपूजाभिःकल्पाणां
जायतेसदा॥९५॥**इतिरहोदयफलम्**॥मेघेगुरोचसुभिर्क्षंसुवृद्धिश्चसुखीजनाः॥वृषेगु
रोस्वल्पवृद्धिप्रजापीडाचविमरुः॥९६॥अनावृष्टिप्रजानाशोरोरवंमिथुनेगुरोः॥
कर्केगुरोमहावृष्टिदेशमंगोमरुवता॥९७॥सिंहेगुरोसुभिर्क्षंचसुवृद्धिश्चप्रजासुखं॥
कन्यागुरोरोजपीडादुर्भिर्क्षंस्वल्पजन्मवा॥९८॥चापेगुरोशुभाहृदिशुभशस्यसु
खीजनाः॥दुर्भिर्क्षमकरेजीवेराजयुद्धंपशुक्षयं॥९९॥कुम्भेगुरोसुभिर्क्षंचधातुमूलम
रुवता॥दुर्भिर्क्षंदक्षिणोदशेनान्यदेशेगुरोः॥१००॥**इतिरहोदयफलम्**॥मार्ग
कार्तिकेसांकांतौवृद्धिर्भवतिमध्यमा॥पौषेमाघिसुखंनृणांसस्यपूरावसंधरा॥१०१॥
चैत्रफाल्गुणवैशाखेज्येष्ठानांसंक्रमेचनं॥यदिवर्षतिसर्वत्रशुभं सर्वत्रचोर्विभे॥१०२॥
सुभिर्क्षंचप्रजासुखम्॥

मन्त्रायांचयदागुरुः॥ सुभिक्षं पशुवृद्धिश्च प्रजानां स्यादरोगिता॥ ७३॥ चित्रा स्वात्यो यदा
 जीवस्तदा चित्रा पयोधरा॥ विचित्राणि भवन्ते वसस्थानि च क्वचिक्वचिन्॥ ७४॥ विशा
 मैत्रयो जीवे धान्यवर्षं च मध्यमं॥ ज्येष्ठा मूलमासयुग्मं वृद्धिर्मासे दिनद्वयम्॥ ७५॥
 पूर्वाषाढा उत्तराषाढा स्थितो यद्विरुस्पतिः॥ तद्वारोऽयं सुभिक्षं च सुवृद्धिश्च प्रजायते॥ ७६॥
 अना वृद्धिश्च दुर्भिक्षं रेवत्यां संस्थिते गुरो॥ धनिष्ठायां च शुक्रोऽपि पीडा भवति हस्तिना॥ ७७॥
 इति नक्षत्रेणुस्त्वचि चारुः॥ इति काशितानाथकतो श्रीब्रह्मवैवर्तप्रकरणं समाप्तं तृतीयम्॥
 अथ होडा चक्रम्॥ सूचो लान्प्रश्चिनी॥ १॥ नीलूले लोभरणी॥ २॥ प्राई उट्टकृति
 काश्री॥ वेवोका कीमरा शिराधा॥ कूचडाष्टाग्रार्द्रा॥ ३॥ किको हाही पुनर्वसु॥ ४॥ रुहे
 होडा पुष्य॥ ५॥ डीइडेडो॥ श्लेषा॥ ६॥ मासीमूमे मवा॥ ७॥ मोटाटी पूर्वार्द्रा॥ ८॥ रूरी॥ ९॥
 टोटापी उत्तराषाढा॥ पुनी॥ पूषा॥ १०॥ हारुस्त॥ ११॥ यपोरी॥ रीचित्रा॥ १२॥ रेरोता स्वाती॥ १३॥ ती
 तूतेतो विशाखी॥ १४॥ नाती नूने॥ उत्तराधा॥ १५॥ नोयायीयू ज्येष्ठा॥ १६॥ येयोभाभीमू
 ला॥ १७॥ भूधाफाहा पूर्वाषाढा॥ १८॥ मेभोजा जी॥ उत्तराषाढा॥ १९॥ जूजेनो खा॥ मित्र॥ २०॥

श्रीगान्धी
 रोहिणी॥ ११॥

तमः
 २७

रबीखूखे होशवरा॥ २१॥ गाजीगुजोधनिष्ठा॥ २२॥ मोशगशीशतभिषा॥ २३॥ शो
 दादी पूर्वाभाद्रपदा॥ २४॥ दूथाऊन उत्तराभाद्रपदा॥ २५॥ देदोचाची रेवती॥ २६॥ प्रश्चि
 नीभरणी कृत्तिका पादमेघः॥ २७॥ कृत्तिका नां त्रयोपादाः रोहिणी मृगशिरा रोहृवषः॥
 मृगशिरा रोहृवषः पुनर्वसु पादत्रयं मिथुन॥ पुनर्वसु पादमेकं पुष्य श्लेषांते
 कर्कः॥ मवाचपूर्वाफाल्गुनी उत्तरापादसिंहः॥ ५॥ उत्तराणां त्रयोपादाः हस्त
 चित्रार्द्धकन्या॥ ६॥ चित्रार्द्ध स्वाती विशाखा पदत्रयं तुला॥ ७॥ विशाखा पादमेकं
 अनुराधा ज्येष्ठांते वृश्चिकः॥ ८॥ मूलं च पूर्वाषाढा उत्तरापादधन॥ ९॥ उत्तराणां त्र
 योपादाः श्रवणा धनिष्ठा र्द्धमकरः॥ १०॥ धनिष्ठा र्द्ध शतभिषा पूर्वभाद्रपदत्रयं कुं
 भः॥ ११॥ पूर्वभाद्रपदमेकं उत्तरारेवत्यां मीनः॥ १२॥ अथ लघुराशिः॥ आला मेष॥
 उवावषः काशामिथुन॥ ३॥ डाहा कर्क॥ ४॥ माटा सिंह॥ ५॥ पाहा कन्या॥ ६॥ राता तुला॥
 नोजा वृश्चिक॥ ७॥ माधा फाहा धन॥ ८॥ खागा मकर॥ ९॥ साकुंभ॥ १०॥ दाचा मी
 न॥ ११॥ सत्तविंशति भागां च नवभिर्नवभिः पदैः॥ १२॥ प्रश्चिनी प्रमुखानां च मे
 षाघाराशयस्मृताः॥ १३॥ तन॥ १४॥ धन॥ १५॥ भार॥ १६॥ मातृ॥ पुत्र॥ १७॥ शत्रु॥ १८॥ कलत्र॥ १९॥

कामरसोऽधर्मकर्मयुग्मव्ययकृद्दशराशयः॥२॥ इति द्वादशभवनः॥ तृतीय
दशमेपंचनवमेपंचमेदश॥ दशपंचाष्टमेसूर्यसप्तमेविंशतिस्तथा॥३॥ विश्वा
स्तुगुरुदृष्टीनामेष्टुस्थानेषुरूपिता॥ आय०११व्यये१२धने२लगे१३षष्ठेचंद्र
गुरुदृष्टयः॥४॥ तृतीयेदशमेमंदोनवमेपंचमेगुरो॥ विंशतिवीक्ष्यतेविश्वो
चतुर्थेचाष्टमेकुजः॥५॥ रविवारेरासंयुक्तंयदिस्यात्पोषमेवयो॥॥॥ प्रावा
स्यातदापृथ्वीरुद्रपुराडाचजायते॥६॥ अथनात्रिगुणितामासायेकपंचद
शान्विताः॥ दक्षितावटिकाज्ञेयापलास्त्रिगुणावासराः॥७॥ येकपक्षयदा
यांतितिययश्चत्रयोदशः॥ त्रयस्तदाक्षयंयांतिवाजिनोमनुजाराजाः॥८॥
सूर्ययुक्ताचनक्षत्रादद्याद्विज्ञस्ययस्यया॥ आदित्यश्चबुधःशुक्रशनिचंद्रकु
जस्तथा॥९॥ जीवोराहुश्चकेतुश्चहोमेकूरानशोभना॥ आदित्येचभवेच्छे
कोबुधेसंपतिस्त्वके॥१०॥ शुक्रस्याच्चधनप्राप्तिशानोपीडाचजायते॥ चंद्रे
भवतिलाभश्चभोमेचबंधुबंधनम्॥११॥ गुरोपरमकृत्यारांराहोहानिश्च
जायते॥ केतोचप्राणसंदेहोवह्निचक्रमुदाहृतं॥१२॥ सैकातिथिवार

शमः
२८

अतिवहरोयदाद्रक्षांशानिरजितदामयं। बुधेभादेचदुर्भिक्षं सुभिक्षं भुनंदने॥६३॥
सुभिक्षं चानुराधायां यदि शोभनहा स्थिता॥ कृत्यारां च सुभिक्षं स्यादश्लेषायां स्थिते
रा॥६४॥ कर्पासावहोमेदेसैत्यमेकरपीडुतं॥ बुधेति लाश्वमायाश्चमहर्षेवर्षकाल
ता॥६५॥ सूर्यसर्वाणिधात्यानिमहर्षीनिभवंतिच॥ शुक्रेचमरुतीवर्षासस्यानांचफ
लानिच॥६६॥ मूलेगुरोकुलस्थातामुद्गतां बहुधाभवा॥ भोमेमुद्रस्यचापस्यबुधेच
सर्वसंपदा॥६७॥ पूर्वाषाढागतेभोमपीडास्यात्पशुपक्षिरामा॥ केतुर्महर्षताधास्ये
पूर्वाषाढागतोभवेत्॥ उत्तराषाढकेजीवेगुहानांचमहर्षता॥ भोमेचपुष्पजातीनांजा
यतेचमहर्षता॥६८॥ अभिन्नामनक्षतेयदाष्टायासुतोभवेत्॥ सर्वसस्यानिजायते
सुभिक्षंचभवेत्तदा॥६९॥ अवरोचयदाजीवेस्तदासर्वत्रसंपदा॥ बुधेत्रासोराजपु
॥ शर्करा॥ त्रौशनोभूरिश्चसंपदा॥७०॥ कृत्तिकायांचरोहिरायांयदाजीवोहितिष्ठति॥ मध्यमा
निचसस्यानितदावृष्टिश्चमध्यमा॥७१॥ आर्द्रायांमृगशीर्षेचयदावाचस्पति
स्थिता॥ पुभिक्षं स्यादनावृष्टिः प्रजनांचसदाशिवं॥७२॥ फाल्गुनीद्वयहस्ता

22

स्वामी-

समः
२५

तो दृश्यते ॥ २७ ॥ सार्द्धमासद्वयं सूर्यमंडले च ततो वसेत् ॥ उदितः पश्चिमे मागे नव
मासं समीक्ष्यते ॥ २८ ॥ दशाहं सूर्यमधो तु ततश्चास्तमितो भवेत् ॥ प्राक् पश्चादु
दितौ शुक्रः पंचशौ सदिनं शिशुः ॥ २९ ॥ विपरितंतु वृद्धत्वं तद्देवगुरोरपि ॥ ए
कमासं पुरेवापि दुर्भिक्षं राजविमले ॥ ३० ॥
विवाहे तीर्थयात्रायां शुक्रदोषो निगद्यते ॥
दशाहं द्वात्रिंशत्सारा विशाखा धानपुंस
कैः ॥ ३१ ॥ तिस्रस्तु तच्च मूला धाः पुरुषास्तु
श्वतुर्दशाः ॥ ३२ ॥ त्वापुंसयोर्महावृष्टिं स्त्री
नपुंसकचित्कचित् ॥ ३३ ॥ स्त्रीस्त्रियो सीतलश्यायोगो पुरुषयोनचा ॥ उदया
स्तमने शुक्रे बुधे वृष्टिश्च भूयसी ॥ ३४ ॥ जलरासौ स्थितौ चंद्रो पक्षाने संक्रमत
श ॥ बुधशुक्रसमीपस्थे करोत्येकार्णवं मही ॥ ३५ ॥ तयोरंतर्गतो भानुस्समुद्र
मपि सोषयेत् ॥ चलत्यगारके वृष्टिश्चिधा वृष्टिशोने श्वरः ॥ ३६ ॥ वारिपूर्वो म

हो कृत्वा पश्चात्संचरते गुरो ॥ यदैकमासे जहुरां गायते शशि सूर्ययोः ॥ ३७ ॥ प्राक्चको
 पाक्षयं याति तदा भूपा परस्परम् ॥ कर्केकुंभे च सिंहं च मकरं च द्विवाकरं ॥ पूर्वावापश्चि
 मं वापि द्वारं कुर्याच्च वेस्मैनां ॥ मेषे वृषे च श्वेके च तुल्ये वापि यद्वारविः ॥ ३९ ॥ अनरुद्ध
 रंतदा कुर्यादुत्तरं वापि दक्षिणं ॥ धनुर्मिथुनकल्पासु मीने च यदि भातुमान् ॥ ४० ॥
 न कर्त्तव्यं तदा गेहं कृते दुःखमवाप्यते ॥ नस्तोदितो च नस्तास्तो धान्यभूपा लना
 शको ॥ ४१ ॥ सर्वजस्तो चंद्रसूर्यो दुर्भिक्षं मरणाप्रदौ ॥ उपरागो यदा मेषो पीड्य
 ते च तदा जनाः ॥ ४२ ॥ कौबोजं धाकिराताश्च पंचलाश्च कर्त्तव्ये जौ ॥ वृषे च नरुहो
 गोपाः पशवः पथिकाः जनाः ॥ ४३ ॥ महंतो मनुजा ये च पीड्यंते ते च सर्वदा ॥
 रविचंद्रमसो ग्रासो मिथुने च वरां गताः ॥ ४४ ॥ पीड्यंते वल्किना मत्सा
 यमुना तीरवासिनी ॥ कर्के च नरुहो पीडुमन्त्यादीनां क्षीयं च जायते ॥ ४५ ॥
 अभिरशवराणां क्तथा मत्सनिवासिनाः ॥ सिंहं च नरुहो पीडु सर्वेषां वनवा
 सिनां ॥ ४६ ॥ नपाराणां नपतुल्यानां मनुजानां च जायते ॥ कल्पायां नरु
 हो पीडु त्रिपुराणां च शक्तिना ॥ ४७ ॥ कवीनां लेखकानां च जायते पीडु

रामः

३०

उता कृतास्त ॥ ४८ ॥ शेषे गुरो ॥ ४९ ॥ भुवि वल्किवासः ॥ सौख्याय होमेश शिश्युम ॥ ५० ॥
 प्रारणार्थेनाशो दिवि भूतत्वे च ॥ ५१ ॥ इति ज्ञानिवासः ॥ अथ सप्तसरनाम ॥
 प्रभवो विभवो ॥ ५२ ॥ प्रमोदो यः प्रजापतिः ॥ ५३ ॥ अद्रि राक्षसी मुखो ॥ भावा
 युवा ॥ धाता ॥ ५४ ॥ तथेश्वरः ॥ ५५ ॥ १४१ ॥ वहुधा न्या ॥ ५६ ॥ प्रमार्थं च ॥ ५७ ॥ विक्रमो ॥ ५८ ॥ वसव
 भ ॥ ५९ ॥ पुस्तथा ॥ ६० ॥ चित्रभातु ॥ ६१ ॥ स्वभानु ॥ ६२ ॥ तारराः ॥ ६३ ॥ पार्थिवो ॥ ६४ ॥ व्यमः ॥ ६५ ॥
 प्रह्लादाविंशतिस्त्येते स्म छिन्नप्रजायते ॥ सर्वजित् ॥ सर्वधारी च ॥ विरोधी च
 विक्रान्ति ॥ ६६ ॥ स्तथा ॥ ६७ ॥ रवरो ॥ पुनर्दन्नामा च विजयश्च ॥ जयो ॥ ६८ ॥ परः ॥ ६९ ॥ मम
 यो ॥ ७० ॥ दुर्मुखो ॥ ७१ ॥ श्वाभ्यां होमत्वं ॥ ७२ ॥ विलम्बको ॥ ७३ ॥ १७१ ॥ विकारी सर्वरी ॥ ७४ ॥
 चान्यत्सवश्च ॥ ७५ ॥ शुभकृत्तथा ॥ ७६ ॥ शोभनश्च ॥ ७७ ॥ तथ्यक्रोधी ॥ ७८ ॥ विश्वावसु ॥ ७९ ॥
 स्तथा परः ॥ ८० ॥ पराभवा ॥ ८१ ॥ श्वोक्षपरो विह्वुरेते च विंशतिः ॥ ८२ ॥ वंशः ॥ ८३ ॥ कीदृशकः ॥
 सोम्या ॥ ८४ ॥ स्तथा साधारणो ॥ ८५ ॥ १८१ ॥ विरोधकृत्समाख्यात ॥ ८६ ॥ परिधावी ॥ ८७ ॥ प्रमा
 यि च ॥ ८८ ॥ १८२ ॥ नन्दो ॥ ८९ ॥ राक्षसो ॥ ९० ॥ श्वेन्यनलश्च ॥ ९१ ॥ पिण्डस्तथा ॥ ९२ ॥ २०१ ॥ कालः ॥ ९३ ॥
 सिद्धर्थः ॥ ९४ ॥ रोक्षी च ॥ ९५ ॥ दुर्मभी ॥ ९६ ॥ दुर्दुभि ॥ ९७ ॥ स्तथा ॥ ९८ ॥ अपरो रधिरोदारी ॥ ९९ ॥

140

(A)

9

न सदागुत्तानां पुपरागे च दशा रणवंकुको दवा ॥ ४९ ॥ मालवाश्च परावत्या पीड्यते
 साधकाश्च यः ॥ ५० ॥ स्थविराणां च भद्र
 नां चित्रकूटस्य संक्षयः ॥ यदा परागे चापि पापे च दामात्या च वा जिनः ॥ ५१ ॥ देवी देह रुत
 मां चालनाः पीड्यते विषजो विषजो विशा ॥ मकखर जहरो पीडा सर्प जातश्च जायते ॥ ५२ ॥
 उदवरस्य भद्रस्य चो लपो धेयकस्य च ॥ कुम्भ पराग पीड्यते गिरिजा पश्चिमा जनाः ॥ ५३ ॥
 तत्करादरेष्वाभीरासु शवर्वरकाद ॥ भीते पराग पीड्यते जैद्वया सि सागराः ॥ ५४ ॥ जलो
 पजीविनो लोका ये च प्राजास्तथा पराः ॥ इति मरु फलम् ॥ क्षयं कृत्यं सै वृष्टिश्च नीहा
 रश्च भयं करः ॥ ५५ ॥ विद्युत्पाते निदाहश्च परिवेषश्च रोग कृत् ॥ दिग्दाहो ग्निभयं कु
 र्यान्निर्वातो नृपभीतिदा ॥ गंजवायुश्च दृशद्वचौरभीतिप्रदायको ॥ ग्रहपुद्धराज
 पुद्धकेतो दृष्टे तथैव च ॥ ५७ ॥ जनहारांति मरु वृष्टि सर्वदोषाश्च तिष्कलम् ॥ इति
 निवसादि फलम् ॥ अश्विन्यामुदितकेतुर्द्वयादस्मकपालकम् ॥ ५८ ॥ भरण्यां च
 किराते शं क्तिकायां कलिंगकम् ॥ रोहिण्यां सूरसेने शमजे चो शितराधिपम् ॥ ५९ ॥
 त्राद्रायां जलजाधीशं मर्मके कं पुनर्वसु ॥ पुष्ये च मगधाधीशं सर्पायां का शिकाधिपः ॥ ६० ॥

यात्रा विचारु संवधे द्वारं च मरुत्तमयोः ॥ भूपतेः मिलनें पुं वत्सस्याभिमुखं त्यजेत् ॥ ६॥ धेनवं यम
स्वयं वदन्तौ च मृगोत्रयम् ॥ एकमादौ सुनक्षत्रं च चारिं च पुनर्वसु ॥ ७॥ पुष्पोत्रयं रसः सा
प्यो मवाया भाति पंच च ॥ द्वयं द्वयं च फाल्गुणो ज्ञेयं हस्ते च पंच च ॥ त्रिंशत् स्यात्प्यो रेकमेकं
चतुष्कं च द्विदेवते ॥ ८॥ त्रयं स्यादनु राधाया ज्येष्ठाया च त्रयं स्मृतम् ॥ मूलं रदु चतुष्कं च पूर्वा
षाढे तथा नरे ॥ ९॥ त्रयं चाभिजिज्ञे प्रोक्तैश्च वरो च त्रयं तथा ॥ धनिष्ठाया च चत्वारिंश
तेशा तभिवासुचा ॥ १०॥ द्वयं द्वयं भाद्रपदो ज्येष्ठा त्रिंशदपि चातिमे ॥ इति नक्षत्र संख्या ॥ लगे
छमे व्यये सूर्ये क्षत्रपालस्य दुष्टैरा म ॥ ११॥ अकाशा देव्याश्च देतुलने षष्ठे छमे व्यये ॥ द्वा
दशोदशमे भोमेशा किन्त्या दुष्टरां स्मृतं ॥ १२॥ च न देव्या भवे दोषः सप्तमे द्वादशे बुधः ॥ या
मित्रे द्वादशे जीवे देव दोषे नैराद्यते ॥ १३॥ अस्ते व्यये दैत्य पूज्ये जल देवाश्च दुष्टरां ॥ श
नेश्चरे व्यये चास्ते दोषं स्यादात्त वातजः ॥ १४॥ या मित्र द्वादशे राहुः कुगतिज्ञाति दुष्टरा म
पितृ दोषो भवे न्मेघो धुधा हानि विवरीता ॥ १५॥ द्ये गगन देव्याश्च ज्वर कुसुम नेत्र ह
का मिथुने च मरुता या दोषो वेला ज्वरो निलः ॥ १६॥ कर्के च प्रा किनी दोषो हस्य रोदन
मौनता ॥ सिंहो ने प्रेत दोषो दिवा शीत ज्वरो रूचि ॥ १७॥ मरु दोषश्च कल्याणो क्रोधात्त

रामः

१७

स्थारु चिर्गथा ॥ क्षेत्रपाल भवे दोषो नुले संताप पीडनम् ॥ १८॥ दृष्टि के नाश दोषश्च ज्वाला
देहे कुबुद्धिता ॥ चापे देहं भवे दोषो ज्वरं प्रोक्तो दूर व्यथा ॥ १९॥ मकरे च दिका दोषो देह भोग ज्वरो
चलः ॥ मलिनः प्रेत दोषश्च कुं मे देहस्य पीडनम् ॥ २०॥ मीने च योगिनी दोषो ज्वरो जं जाल
दृष्टी नम् ॥ व्यये १२ धर्मे तृतीये च ॥ षष्ठे ६ पापान् लोपदा ॥ २१॥ हतो गरे जलेश स्त्रै तस्य दो
षः कुलो दुवः ॥ शनौ जले कुजेश स्त्रे गरे सूर्ये स्ववंशजः ॥ २२॥ राहौ च विकृतौ नष्टः प्रांति
पूजा द्विजा च नैः ॥ स्वक्षेत्रे गोत्रजो दोषः परक्षेत्रे परो दुवः ॥ २३॥ शत्रुक्षेत्रे शत्रु दोषो मित्रे
स्वजन संभवः ॥ इति दोष ज्ञानम् ॥ आदित्ये चाश्विनी हस्तो मूलं पुष्यो जरात्रयम् ॥ २४॥
सिद्धि वीरा धनिष्ठा च तिथिरप्य कमी तथा ॥ सूर्ये विशारवा भरणी ज्येष्ठा मेत्र मवा तथा ॥ २५॥
चतुर्दशी द्वादशी च विरुद्धा सप्तमी तिथी ॥ सोमे पुष्यो नुराधा च श्रवणो रोहिणी मृगः ॥ २६॥
नयमी दशमी चापि सिद्धि योगः प्रकीर्तिता ॥ चंद्रे चित्रा विशाखा च तथा षाढ द्वयं बुधः ॥ २७॥
एकादशी तथा षष्ठी वर्जनीया त्रयोदशी ॥ भोमे मूला श्विनी सर्प्य मृगश्चोत्तर भाद्र
पाद ॥ २८॥ मवा चोत्तरा षाढा च द्वितीया दशमी कुजे ॥ बुधे नुराधा पुष्यश्च कृतिका रो
हिणी मृगः ॥ २९॥ सिद्धि योगो द्वादशी च द्वितीया सप्तमी तिथी ॥ बुधे मूलं धनिष्ठा च

वे०

मैशानोर्जरेषु प्रभविचावुधेव्यो॥ मिथुने जायते पीडा श्यली मूले स्थलेषु च॥ ६६॥ कर्के काश्मी
 रे केवाधा शक्र प्रस्थे मणाधिपे॥ शनैश्चरेच कन्यायां मातृवायां तिसंक्षयः॥ ६७॥ तुला रश्मि
 कचापे सुयदियाति शनैश्चरः॥ नववर्षतितदामेवाः पृथ्वी दुर्भिक्षादिता॥ ६८॥ शुभिक्षां मक
 रे कुंभे जायते वरुणा शनैः॥ मिने च सर्वलोका नां दुर्भिक्षे राक्षसा भवेत्॥ ६९॥ इति शनि विचारः॥
 यत्र मासे रवे वा जायते पंच संततम्॥ दुर्भिक्षं घ्नन् भंगश्च तदा स्ते च महा भयम्॥ ७०॥ सोम
 स्य पंच वारास्यु यत्र मासे भवन्ति हि॥ धन धान्य समं श्वसुखे भवति सर्वदा॥ ७१॥ यत्र मासे
 मंगलस्य जायते पंच वासराः॥ रक्तेन पूरिता प्रथ्वी घ्नन् भंगो तदा भवेत्॥ ७२॥ बुधस्य
 पंच वारास्यु यत्र मासे निरंतरम्॥ प्राजातो सुखमात्यंतं सुभिक्षं च प्रजायते॥ ७३॥ यत्र मा
 से पंच वारं जायते चरुस्यते॥ विमरुः पश्चिमे देशे खड्गपुरुं च जायते॥ ७४॥ शुक्रस्य
 पंच वारास्यु यत्र मासे भविष्यति॥ प्रजावृद्धि सुभिक्षं च सुखं तत्र प्रवर्तते॥ ७५॥ शनिश्च
 पंच केदृष्ट्या पातालकं पते करिणी॥ ईशाने देशे भंगश्च वृद्धिदा हो महर्वा ता॥ ७६॥ इत्यं
 मासे पंचवार फलम्॥ अंगुल्यो विंशतिः सूर्ये प्राक् प्रोमे च बोडसः॥ कुजे पंच दशंगुल्यो
 बुधवारि चतुर्दशः॥ ७७॥ त्रयोदशंगुरो वारे द्वादशार्कं जशुक्रयोः॥ शंको मूले यदा धायाम
 धाद्वे च प्रजायते॥ ७८॥ तदा चाभिजिता स्याता वृत्तिके का स्मृता बुधैः॥ अत्र कायोरिति स

दिह

रामः

१००

वीरिणो सिद्धिं याति शतानि च॥ ७९॥ जातोऽभिजिते राजा स्याद्वापरे सिद्धिरतमा॥ इत्यभिजि
 त् फलम्॥ अथ वृद्धिः फलं गुरो स्याच्चैत्रे चतस्रं संपदा॥ वैशाखे विंशतिराज्ञां ज्येष्ठे
 दिश्वभूयसी॥ ८०॥ आषाढे उदिते शुक्रे जलं भवति दुर्लभम्॥ श्रावणे च पशोः पीडा
 भाद्रे धान्यसमृद्धयः॥ ८१॥ आश्विने सर्वसंपति शुभं कार्त्तिकं मर्त्योः॥ बोधे माघे घ्नन् भंगो
 गोयद्युटेति भक्तो सुतम्॥ ८२॥ इति शुक्रोदय फलम्॥ पूर्ववायुः हो लिकायां प्रजाभूषण
 यो सुखम्॥ फलायनं च दुर्भिक्षं दक्षिणे जायते धूमम्॥ ८३॥ पश्चिमे हरा संपति उत्तरे
 धान्यसंभवः॥ यदि खेच शिखा वृद्धिः दुर्जे राजा च संश्रयेत्॥ इति कृताशान फलम्॥ एका
 दश्या कार्त्तिकस्य यदि मेघः समीक्ष्यते॥ आषाढे च तदा वृद्धि जायते नान्द्रा सयः॥ ८४॥
 मार्गशीर्षस्य चाष्टम्यां दृश्यते विद्युते यदा तदा वृद्धिः श्रावणे च मासे संजयते ध्रुवं॥ ८५॥
 एतन् पक्षे दशम्यां च विद्युः कोषस्य जायते॥ तदा भाद्रपदे मासे वृद्धिर्भवति भूयसी॥ ८६॥
 वृद्धिश्चेन्नाद्य सप्तम्यां ज्येष्ठे मूले नववर्षति॥ नक्षत्रे वारिवा रुस्तु तदान्तेः हरिते मही॥ ८७॥
 पंचम्यां प्रमे पक्षे श्रावणास्य च वषति॥ पयो वारुस्तदा धान्यैः धारायां राजलैरपि॥ ८८॥
 आषाढे पूर्णिमायां नुतं नक्षत्रे विचारयेत्॥ पूर्वाषाढे सुभिक्षं स्यान्मूले दुर्भिक्षं मूले चै॥ ८९॥

140
9(९)

इति लघुचिन्दा भाषिणः ।

१

२

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री. नरुणेशारव्यगुरु प्रणीतस्तिथ्यादिचिंतामणिरस्तिचाल्पः ॥ तस्याप्यथोपाहरणं
 करोमि श्रीविश्वनाथोगणपं प्रणम्य ॥ १ ॥ अथविद्यविधाताय ग्रंथरुदिरुदेवतानमस्काररूपं मेगलमा
 चरन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते ॥ यदिति ॥ श्रीमरुणेशस्तिथ्यादिचिंतामणिकुरुते ॥ इत्यन्वयः ॥ तिथिरादि
 र्येवातेतिथ्यादयः आदिशब्देन नक्षत्रयोगादयः तेषां चिंतामणिरिव मणिस्तिथ्यादिचिंतामणिः
 किं कृत्वा ॥ विद्येशार्कमुखात्प्रणम्य विद्येशोगणेशः ॥ अर्कमुखाः सूर्योदयोग्रहाः तान्प्रणम्य नमस्कृ
 त्यकीदृशोगणेशः हृतीकुशलः ॥ कस्मैप्रयोजनाय तं प्रीत्यै तेषां संतोषाय ॥ तेकेयेसुखिनः अस्य
 लेखनेयेभीरवो भवन्तीति ॥ अशक्ता इति यावत् ॥ अयंकः अत्यल्पक्रियः अतिस्वल्पेति कर्तव्य
 ताकः ॥ अल एवांकलेख्यबहुलः अर्कलेख्यबहुलं यत्र स तथा ॥ तिथ्याद्यावगमप्रदः तिथ्यादिज्ञा
 नप्रदश्चिंतामणिः वृहच्चिंतामणिरिति यावत् ॥ मत्कृतो मया कृतो स्तिनचापि चिंतामणेर्महत्वा
 लेखनभीरुत्वदोषस्तदवस्थ एवेत्यत आह ॥ लघुमिति ॥ ननु लघुस्तर्हि लघुत्वात्कठिनो भवि
 व्यतिततो विशिनष्टि ॥ अत्यल्पकृत्यमिति ॥ स्वल्पेति कर्तव्यताकमित्यर्थः ॥ एताविदातीतनयस्य
 तिथ्यादेः संवादान्नेच वृश्चिदोषोस्तीत्याशयेनाह ॥ अमलमिति ॥ नचलघुतास्वल्पक्रियेणैव
 तावन्ति धिचिंतामणिनेव सम्यक्कलाभात् तन्निष्पादिताने हि वृहच्चिंतामणेरानर्थक्यं शक्यं एतद
 पेक्षया त्वल्पक्रियत्वेन तस्यापि सार्थक्यात् ॥ तस्मालेखनेनामर्थे अत्यल्पक्रियो वृहच्चिंता नस
 मणिर्निर्मितः लेखनाशक्ताना हिताय स्वल्पक्रियो लघुचिंतामणिरिति ॥ द्वयोरपि सार्थक्य
 मित्यवगच्छति ॥ अथपे-वां गकरणीभूतोपकरणसाधनमाह ॥ तत्रादौ अल्पं साधयति ॥ १

व्यग्युगेति॥ यद्वर्षं जे पंचांगं तद्वर्षं तद्वर्षं शकः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुर्दशशत१४४७ हीनः कार्यः॥
सः समौघः समानो वर्षोणो ओघः समस्तो भवेत्॥ अस्य ग्रंथे स्येता निबर्हति संज्ञातानीत्यर्थः॥ अन्यत्र
स्पष्टं॥ उदाहरणं॥ शाकः १५५६ अनेन १४४७ रहितः जातः समौघः १०९ अयं स्वरस्वरवकुमि १००७
हितः १०९७ ६३ नागशत्या ८०० भक्तः फलं वारादि १७१२ १३१३०॥ समौघः १०९ अयं ४३ भिर्भ
क्तः फलं पलादि २१३२ इदं वारादिकस्य पलस्याने युक्तं जातं ५३७१२१ १६३ इदं अनेन वारादिना ४१४५
२७१ युक्तं १४१५७१४३ सप्तभिस्तं जातोद्युमुखः वाराद्यवपः ११५७१४३ एवमवपमुक्ता इदानीं
तस्य देशांतरसंस्कारमाह॥ रेखेति॥ पुरीरक्षसामित्याद्युक्ते रेखा नगरात् स्वस्थिति नगरपर्व
तं या निदेशांतरयोजना निभवंति तानि स्वचतुर्थं शो नितानि कार्याणि पलानि भवंति॥ तत्प्रमाणैः
फलैर्वर्षनाथं अवपं हीनीं विदधीत॥ तद्यथा॥ रेखायाः स्वदेशे पश्चिमे सति न तं पूर्वदिशि
धनं कार्याणीति॥ काश्या देशांतरयोजना निध ४ एतानि स्वचतुर्थं शो नितानि फलानि ४८ रेखातः
पूर्वदि संस्थिति रिति कारणं जातानि धनानि देशांतर संस्कृतेऽवपः॥ ११५८३१॥ अथ शुद्धिमा
ह॥ भवनिध्नसमा इति॥ समाः १०९ एकादशभिर्गुणिताः ११९९ एताः स्वकीयपट्टसहस्रं
६००० शकेन ०१११५९१२४ रहिता जाताः ११९८१४८०८३६१ एताः शरदा १०९ पंचदशा १५
शेन ७१९६१०१० युक्ताः १२०६१४११ अनेन क्षेत्रकेन ५५१४१२४ युताः ११२११५८१२५ ऊर्ध्व
के स्वरासतशजाताति धि घटा पलानि कार्या शुद्धिः १११५८१२५॥ अथ तिथिनक्षत्र ध्रुवकाणां साधन
माह॥ शुद्धिरिति॥ शुद्धे स्थंकिः यथा स्थित एव॥ घटिकादिष्वष्टिमध्येशो धितं॥ तिथ्यात्मकं तिथि

२

ध्रुवो भवति ॥ तथा कृते जातस्तिथिध्रुवः ११११३५ शुद्धिः १११५८२५ स्वकीयपदशमो रोने ११११५०२
हिताः १०१४६३५॥ मृद्वे क्रमु १ ता १११४६३५ षष्ठि मध्ये शोधितनाडिका एवं कृता शुद्धिः जाते नक्षत्रे
योगध्रुवको ॥ नक्षत्रध्रुव १११३२५॥ योगध्रुव १११३२५॥ अथ तिथिकेंद्रसाधनमाहुः ॥ स साहजो ज
लधिरेषितेति ॥ वर्षसंघः १०९ चतुर्भिस्तुः १ सप्त सप्त ७ हुतः ७ अयं ७ अवातो १०९ षडंशेन १०९
१०१० युतः २५१०१० अयं शरदा १०९ इलादशना ३२९ रोने ०१२०१२२ हीनः २४१४२३८ अयं
क्षेपेण ४३४१५॥ युतः २९१२३५३३ भास्त्रिरतः जातं मध्यमं तिथिकेंद्रं १२३५३॥ यदा अष्टविं
शत्यधिकं तदाष्टविंशतिभिस्तुं कार्यमिति ॥ ॥ अथ नक्षत्रयोगकेंद्रसाधनमाहुः ॥ तद्विधेति ॥
तिथिकेंद्रं १२३५३३ द्विधा स्यादपि १२३५३३ एकस्वकीयपरसराम ३६ लवेन ०१२१९२ रहितं जातं न
क्षत्रमध्यमकेंद्रं १२१३४ अथ परत्राश्विदस्य २२ लवेन ०३३३ युतं जातं मध्यमयोगकेंद्रं १२७१
४१॥ तिथिनक्षत्रयोगकेंद्रस्वस्वध्रुवकघटीमुखेन युक्तं सत्स्फुटं स्यात् ॥ तथा कृते जातानि स्फु
टानि ॥ तिथिकेंद्रं स्पष्टं १२५१२८ नक्षत्रकेंद्रं १३४१५९ योगकेंद्रं १४१६॥ अथ योगसाधनमाहुः
तिथेरिति ॥ तिथिध्रुवघटीमुखं १३५ स्वयुगध्रुवभागेन ०१९ ऊनितं १३४ अक्षयेन युतं ११९८
३१॥ जातस्तिथिमोगेवारादिः २१०१५॥ नक्षत्रध्रुवघटीमुखं १३२५ स्वकीयावेधिमजां ८४ शकेन ०९ यु
तं १३३४ अक्षयेन १५८३९ युतं जातं नक्षत्रमोगेवारादिः २१०१५॥ योगध्रुवघटीमुखं १३१२५ स्व
कीयसिलोच्चय १७ अतिलवेन ०१४७ ऊनितं १२३९ अक्षयेन १५८३९ युतं जातं योगेवारादिः
२१०१९१ अथ नक्षत्रमोगस्पर्शकराणि ॥ अथ स्पष्टेति ॥ स्वयुगध्रुवकेंद्रस्यो ध्रुवः १ स्वकीयवे
दंशेन १०१०४२ संयुतः १०१४२ एतस्यो ध्रुवकेंद्रस्य साततिरसतिभिस्तुं कार्यः अनेनाहमुखेवारादि

२

नक्षत्रभोगोरहितः कार्यः स्पष्टनक्षत्रभोगो भवति ॥ यदानशुद्धतितदा वारस्थाने सप्तयोज्याः ॥ तथा कृ
 ते जातः स्पष्टनक्षत्रभोगः ११११२३ ॥ ॥ इत्युपकरणसाधनम् ॥ ॥ अथ तिथिनक्षत्रयोगानां
 दिनकोष्टकसाधनमाह ॥ चेन्नादेरिति ॥ इति तिथिसाधनचेन्नादेः सकाशादिष्टतिथिपर्यंतं यावत्सो
 गततिथयस्तास्तिथिध्रुवेन तिथिध्रुवोर्ध्वं केनेव हीनाः कार्यास्ते तिथिकोष्टकाः ॥ एते द्विधा
 स्थाप्याः एकत्र स्वांगान्य ३६ शक्रेन हीनास्ते नक्षत्रकोष्टकाः भवन्ति ॥ अपरत्र स्वदृक् दृक् २२ भा
 गेन आद्यास्ते योगकोष्टका भवन्ति ॥ त्यजेत्तदग्रमित्यनेन एकस्यमेव फलं ग्राह्यमिति सूचितम् ॥
 वर्षादौ यः शुद्धे रू ध्वं किं तत्तुल्याश्चैन्नादेर्गततिथयः सर्वे देववर्षादौ शून्यमेव ॥ तिथिनक्षत्र
 योगकोष्टका भवन्ति ॥ उदाहरणं ॥ वर्षादौ चेन्नादेर्गततिथयः ११ तिथिध्रुवस्य तिथ्या ११ रहिताः
 जातस्तिथिदिनकोष्टकः ॥ अथ पृथक् स्थापितः क्रमादेकत्र स्वीय अंगान्य ३६ केन एकस्य
 फलेन रहितः जातो नक्षत्रदिनकोष्टकः ॥ अपरत्र स्वकीय दृक् दृक् २२ भागेन एकस्य फलेन युतः
 जातो योगदिनकोष्टकः ॥ अथ तिथिनक्षत्रयोगानां परारब्धसाधनमाह ॥ स्वकेन्द्रेति ॥ स्वस्वदि
 नकोष्टकाः स्वस्वस्पष्टकेन्द्रोर्ध्वं केन युताः जातस्तिथेः परारब्धः १ नक्षत्रदिनकोष्टकः ० नक्षत्र
 केन्द्रोर्ध्वं केन १ युतो जातो नक्षत्रपरारब्धः १ ॥ योगकेन्द्रस्योर्ध्वं केन युतो जातो योगस्य परारब्धः ॥
 अथ कोष्टकप्रयोजनमाह ॥ अथेति ॥ तिथियोगयोः साधने कर्तव्ये प्रनयोः यः दिनकोष्टकः तद्
 धः स्वस्वस्वांगपत्रस्य वारादिलेख्यं ॥ तदनंतरं स्वभोगेन युक्तं कार्यं ॥ परारब्धकोष्टकस्थ घटीमि
 र्युतो नितं कार्यं यदा धनघटी तदा युतं अतो हीनं कार्यमिति ॥ घटीस्य हरेण स्वस्वकेन्द्रनाडिकाभाज्याः
 फलेन सुसंस्कृतं कार्यं अतो हरे हीनं धनहरे युतमिति ॥ ताः सूयोद्यात् स्पष्टघटिकाः भवन्ति ॥ ॥

3

अनपारीत्या तिथ्यादिदिनकोष्टकेषु एकैकयुक्तेषु सत्कृतदग्नेदिनादिकं भवेत् ॥ अथ नक्षत्रस्य च
 शिखाधनमाह ॥ पराख्येति ॥ पराख्यकोष्टे पराख्यकोष्टस्य नक्षत्रस्य वारादिकं स्यात् ॥ तदधस्य
 हरेण केन्द्रघटिकाभाज्याः ॥ फलेन संस्कार्यं ॥ अथ हरेः कलां धनं हरेः धनं कार्यमिति ॥ स्वभागे
 न युक्तं कार्यमिति ॥ स्वोदयात्स्य घटिका भवन्ति ॥ ॥ उदाहरणं ॥ तिथेर्दिने कोष्टकः ० ए
 तदधस्य वारादिकं ॥ १९० ॥ ४३ तिथिभोगेन २१० ॥ ५ युक्तं २१९० ॥ ४८ पराख्यकोष्टस्य धनघटी
 मिः ६१ ॥ ५२ युक्तं धनं त्वात् ॥ २१९० ॥ ४९ घटीस्य धनं हरेण ९० ॥ ३० केन्द्रनाडिका २५ ॥ ५२ भक्ताः फ
 ले घटिकादिधनं २१२५ ॥ अनेन युक्तं २२१२० ॥ ६ पराख्यकोष्टकः १ एकयुक्तः २ दिनकोष्टकाधः
 स्य वारादि ११९१४५ ॥ जाताश्चैत्रशुक्ल १२ घटिकाः २० पलानि ६ तिथिदिनकोष्टः एकयुक्तः
 जातो द्वितीयदिवसे तिथिदिनकोष्टकः १ स्वभोगेन २१० ॥ ५९ युतः ३१९१५० पराख्यकोष्ट २ ध
 नघटी मिः १२१३० युक्तं ३१२२१२० घटीस्य धनं हरेण १२१३० केन्द्रनाडिकाः २५ ॥ २८ भक्ताः फ
 ले घटिकादिधनं २१२१ ॥ अनेन २१२ युक्तं ३१२४१२२ जाताश्चैत्रशुक्ल १३ भोगे घटिका २४
 पलानि २२ एवमग्रेपि एकैकयुक्ते तथा कृते जातास्तिथयः ॥ नक्षत्रस्य पराख्यकोष्ट १ धस्य यु
 मुखे ११६१२ ॥ अधस्य धनं ११ हरेण नक्षत्रस्य स्य केन्द्रनाडिकाः भक्ताः ३४ ॥ ५९ फले धने ३१९० अ
 नेन युमुखं संस्कृतं ११९१२२ ॥ स्य नक्षत्रभोगेन ११९१२३ युतं २१२० ॥ ४५ जाताश्चैत्रशु
 क्ल १२ चंद्रैर्पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रस्य घटिकाः २० ॥ पलानि ४५ ॥ एवमग्रेपि तथा कृते जाता नक्ष
 त्रस्य घटिकाः ॥ योगदिनकोष्टकाधस्य वारादि ६११० योगभोगेन २१९१९ युक्तं ९१२१९ ॥
 पराख्यकोष्ट १ स्य धनघटी मि ४१४५ युक्तं ९१६१२४ ॥ घटीस्य हरेण १२१३० योगकेन्द्रनाडि

3

का४१।६ भक्ताः फलं धनं ३।१७। अनेन युतं २।२।४१। वारस्याने सप्तभिस्तपं २।२।४१। जाता चैत्र
शुक्ल १२। चंद्रे व द्वियोगस्य घटिकाः २। पला नि ४१। एवमग्रेपि॥ तथा कृते जाताः योगघटिकाः ताः
लिख्यंते॥ अथ तिथिक्षयव द्विस्वरूपमाहुः॥ उल्लेख्येति॥ चेत्तिथिः दिवसं वारं उल्लेख्य अ
तिक्रम्य पराहं परदिनं एति प्राप्नोति तदा पूर्वे हि पूर्व दिने षष्टिघटिकाः स्युः इये दिनर्द्धः दिवस
स्य व द्विरिति यावत्॥ चेदेकान्दि एक दिवसे तिथियुगं स्यात्॥ तदा परनाडिकाः पूर्वाभिरुनिताः
कार्याः इह पूर्वगमात् पूर्व तिथिक्षयात् अयं क्षयः स्यात्॥ अथ नक्षत्रयोगज्ञानं॥ १